

УДК: 372.461

Жаровська Анна Василівна
Прикарпатський національний
університет ім. В. Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИКО-НАРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті висвітлено особливості використання інноваційних технологій задля формування лексико-народознавчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів. Обґрунтовано сутність основних компетенцій майбутнього вчителя початкових класів, серед яких особливу увагу приділено лексико-народознавчій.

Ключові слова: компетенція, лексико-народознавча компетентність, інноваційні технології.

Zharovska Anna

USE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE FORMATION OF LEXICAL AND ETHNOLOGY COMPETENCE OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS

The article highlights the particular use of innovative technologies for generating lexical and ethnology competence of future primary school teacher. The essence of core competencies of future teachers of primary school, with particular attention paid to the lexical and ethnology.

Keywords: *competence, lexical and ethnology expertise, innovative technology.*

Постановка проблеми. Проблема реалізації компетентнісного підходу в процесі навчання студентів вищої школи зумовлена реформуванням вищої ланки освіти на нових концептуальних засадах у зв'язку з новими цілями, поставленими суспільством на сучасному етапі його розвитку.

Визначальними тенденціями розвитку освітньої системи стають: фундаменталізація освіти; посилення гуманістичної спрямованості, духовної та

загальнокультурної складової; формування у студентів системного підходу до аналізу складних технічних і соціальних ситуацій, стратегічного мислення, виховання соціальної та професійної мобільності; інноваційність в освіті.

Розвиток інноваційних технологій характеризується швидкою зміною концептуальних положень про роль, методи та прийоми у підготовці спеціалістів у педвузах. Відсутність інноваційної творчої підготовки майбутнього вчителя, у процесі якої у систематичному вигляді формується інноваційний підхід до освітнього процесу, призводить до зниження загального результату його підготовки у вищих навчальних закладах. Творча активність майбутнього вчителя дає можливість глибше усвідомити важливість педагогічної праці та свого професійного покликання, адекватно оцінити потенційні можливості, реалізувати творчі потреби, проаналізувати життєтворчий процес із позиції гуманістичних принципів, знайти новітні підходи до розв'язання старих проблем і суперечностей.

Мета статті – обґрунтувати важливість використання інноваційних технологій задля формування лексико-народознавчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів.

Виклад основного матеріалу. Як показує аналіз наукових досліджень, нині педагогічні університети здійснюють фахову підготовку вчителя початкових класів на основі інноваційних підходів. Водночас у процесі підготовки існує низка невідповідностей, подолання яких становитиме істотний теоретичний і практичний інтерес. Зокрема, є необхідним розв'язання суперечностей між:

- соціокультурними перетвореннями в Україні і традиційною системою професійної підготовки вчителів;

- соціальними потребами оновлення складових системи професійної підготовки з урахуванням вимог компетентісно-орієнтованого підходу до змісту початкової освіти, науковим обґрунтуванням окремих аспектів підготовки студентів і недостатньою дослідженістю загальнотеоретичних і методичних основ фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи;

- потребами загальноосвітніх навчальних закладів у вихованні високодуховного, культуромовного вчителя і недостатнім відображенням

соціокультурної складової в лінгвістичній, літературознавчій, психолого-педагогічній, методичній підготовці майбутніх учителів початкових класів;

- рівнем сучасних освітніх технологій, у т.ч. інформаційних, якого потребує навчально-виховний процес педагогічного університету, та їх недостатнім використанням у практичній діяльності студентів.

Опрацювання теоретичних джерел (В.Андрущенко, С.Гончаренко, І.Зязюн, В.Кремень та ін.) дало змогу з'ясувати провідні освітні тенденції, зокрема глобалізації, інтеграції, інформатизації, фундаменталізації, гуманізації освіти, що впливають на побудову цілісної системи фахової підготовки вчителів. Соціокультурні трансформації в Україні, сучасна соціолінгвістична парадигма, тенденції антропоцентризму і діалогічного розвитку культур заактуалізували появу нових або відродження забутих наук на межі філології, педагогіки, психології, культурології, визначили нові підходи до викладання шкільних предметів, виокремили низку проблем підготовки вчителів початкових класів: потребу у вихованні духовності, формуванні культуромовної особистості, радикальних змін у мовній, літературознавчій, психолого-педагогічній, науково-дослідницькій, інформаційно-технологічній підготовці, модернізацію навчально-методичного супроводу.

Проблема компетентнісного підходу до мовленнєвої освіти широко досліджується А.Богуш, І.Гудзик, В.Костів, Н.Бібік, Н.Денисовою, І.Зімнею, О.Савченко, А.Хуторським, В.Краєвським тощо.

Під мовною компетентністю вчені (В. Андрієвська, А.Богуш та ін.) розуміють засвоєння і усвідомлення мовних норм, що склалися історично у фонетиці, лексиці, граматиці, орфоєпії, семантиці, стилістиці та адекватне їх застосування в будь-якій людській діяльності у процесі використання певної мови.

Мовна компетентність – це інтегративне явище, що охоплює низку соціальних здібностей, знань, умінь, навичок, стратегій і тактик мовної поведінки, установок задля успішного здійснення мовленнєвої діяльності в конкретних умовах спілкування [4, с.102].

Під комунікативною компетенцією А.Богуш розуміє “комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в

конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування” [4, с.102].

Під лексичною компетенцією педагога Н. Ємельянова розуміє багатство пасивного й активного словника; наявність лексики професійної спрямованості та адекватне її використання; наявність, влучність і точність уживання образних виразів експресивно-забарвленої лексики, приказок і прислів'їв [5].

Під народознавчою компетентністю вчена розглядає обізнаність педагога з народними святами, звичаями, обрядами, оберегами, символами; досконале знання малих жанрів українського фольклору та своєчасне і доречне їх використання як у навчально-мовленнєвій діяльності, так і в повсякденному спілкуванні з дітьми.

На основі лексичної та народознавчої компетенцій Н. Ємельянова виокремлює лексично-народознавчу компетентність студентів до словникової роботи з дітьми, під якою розуміє “сукупність лінгвістичних, лінгводидактичних і народознавчих знань, умінь, навичок, що визначають професійну спрямованість педагогічної діяльності вихователя; доречне використання малих жанрів фольклору, народної лексики, образних виразів народознавчої спрямованості в навчально-мовленнєвій діяльності дітей”[5, с.85].

Формування лексико-народознавчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів необхідно здійснювати, на нашу думку, шляхом використання у навчальному процесі вищої школи інноваційні технології.

Питаннями перебігу інноваційний процесів у галузі освіти присвячена достатня кількість публікацій українських (Л.Ващенко, Л.Даниленко, І.Дичківської, О.Козлова, Г.Сиротенко, В.Паламарчук, І.Підласий та ін.), російських науковців (Б.Гершунський, С. Лазарєв, Н.Юсуфбекова та ін.).

Інновація освіти – цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог.

Стрижнем інноваційних процесів в освіті є впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику, вивчення, узагальнення та поширення передового досвіду.

Успішність інноваційної діяльності передбачає усвідомлення педагогом практичної значущості різних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистому рівні.

На думку О.Блудової, готовність до інноваційної педагогічної діяльності – “особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами та засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості й рефлексії”; “внутрішня сила, що формує інноваційну позицію педагога”; “складне інтегративне утворення, яке охоплює різноманітні якості, властивості, знання, навички особистості”; “передумова ефективної діяльності” [3, с.22].

Компонентами інноваційної компетентності педагога вчена виокремлює поінформованість щодо інноваційних педагогічних технологій, належне володіння їх змістом і методикою, висока культура використання інновацій у навчально-виховній роботі, особиста переконаність у необхідності застосування інноваційних педагогічних технологій.

Готовність педагога до інноваційної діяльності визначають за такими показниками: усвідомлення потреби запровадження педагогічних інновацій у власній педагогічній практиці; інформованість про новітні педагогічні технології, знання новаторських методик роботи; зорієнтованість на створення власних творчих завдань, методик, налаштованість на експериментальну діяльність; готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом та організацією інноваційної діяльності; володіння практичними навичками освоєння педагогічних інновацій та розроблення нових [3, с.23].

На заняттях студенти репрезентували надбання здійсненої навчально-дослідницької та науково-дослідницької роботи. Використовувались оцінково-дискусійні прийоми, в результаті чого з'являлись оригінальні пропозиції студентів. Так, семінар-дискусія на тему “Використання народознавчої лексики

у словниковій роботі початкової школи” передбачав ознайомлення педагогів із тематичними групами етнолексем, методами, прийомами та видами вправ щодо збагачення мовлення дітей народознавчими словами. Педагогічна технологія підготовки до цього семінару охоплювала не лише ґрунтовну обізнаність студентів з планом обговорення проблеми, а й якомога ширше опертя на зміст лекційного матеріалу й рекомендованої для опрацювання літератури. На думку сучасних вчених (Б. Ломов, К. Ленін, О. Реан та ін.) завдяки дискусії відбувається логічний відхід від егоцентричного мислення, забезпечується емоційний поштовх до самостійної пошукової активності, яка реалізується в конкретних діях.

На практичних заняттях ми намагалися якнайактивніше використовувати прогностичні ідеї, новаторські пошуки, авторські надбання. На цих заняттях ми намагалися домогтися максимальних результатів фахової підготовки спеціалістів дошкільного профілю у реальних умовах вузу. Тобто максимально повного опанування студентами знаннями, уміннями й навичками не лише на нормативному, а й на продуктивному рівнях.

Майбутній учитель початкових класів повинен уміти спрямовувати навчально-виховний процес на особистість учня, вибудовувати свою професійну діяльність так, щоб кожен учень мав необмежені можливості для самостійного та високоефективного розвитку.

П.Аутова виокремлює принципи, яким повинна відповідати інноваційна діяльність педагога. Серед них: 1) принцип інтеграції освіти (передбачає посилену увагу до особистості кожної дитини як вищої соціальної цінності суспільства, орієнтацію на формування громадянина з високими інтелектуальними, моральними, фізичними якостями); 2) принцип диференціації та індивідуалізації освіти (налаштовує на забезпечення умов для повноцінного вияву та розвитку здібностей кожного учня); 3) принцип демократизації освіти (зобов’язує до створення передумов для розвитку активності, ініціативи, творчості учнів і вчителів) [1, с.37].

З-поміж інноваційних технологій, які використовуються для роботи зі студентами, на наш погляд, ефективними для формування лексико-

народознавчої компетентності будуть наступні: проектні, інтерактивні та комп'ютерні (мультимедійні, мережа Інтернет).

Ефективними характеристиками проектних технологій у роботі зі студентами є: доцільність, актуальність, дієвість, можливість формування потреби у самостійній навчально-пізнавальній діяльності, раціональність, поєднання індивідуальних форм пізнавальної активності з груповими та колективними формами взаємодії учасників проектної діяльності, корекція процесу здійснення проектної діяльності з метою пошуку найбільш ефективних способів отримання конкретного результату.

Інтерактивне навчання – колективна форма цілеспрямованої взаємодії суб'єктів навчальної діяльності, під час якої відбувається постійна, активна співпраця викладача та студентів, а також самих студентів. Інтерактивне навчання характеризується такими особливостями: максимальне залучення тих, хто навчається до процесу навчання, за умов постійної, активної взаємодії всіх студентів; сумісна діяльність за умов повноправного спілкування під час цієї діяльності; відчуття успіху кожним учасником педагогічної взаємодії; рефлексія процесу навчання; поглиблена робота з досвідом учасників педагогічної взаємодії.

Використання мультимедійних технологій дозволяє заощадити час, забезпечує дієвість навчальних матеріалів. Мультимедійна інформація відрізняється чіткістю, лаконічністю, доступністю. У процесі роботи з нею студенти вчаться аналізувати, висловлювати власну думку, вдосконалюють уміння працювати на комп'ютері. Якщо застосування мультимедійних технологій добре продумане, заняття буде образним, наочним, цікавим, життєвим, дозволить розвивати уміння студентів працювати в парах і групах.

Отже, мультимедійні технології та мережа Інтернет дозволяють виконати декілька завдань: оптимізувати процес навчання; підвищити якість навчання; інтенсифікувати процес вивчення навчальних дисциплін; підвищити мотивацію до вивчення предметів; надати можливість одержувати найновішу інформацію та навчати навичкам її оцінки та аналізу.

Висновки. Таким чином, одним з головних шляхів формування лексико-народознавчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів є використання інноваційних технологій навчання, які, доповнюючи одна одну, становлять єдину систему, яку можна адаптувати до особливостей навчального процесу в конкретному вищому навчальному закладі з метою оптимізації навчання та підготовки висококваліфікованих фахівців.

Література:

1. Аутова П. Технология и современное образование / П.Р.Аутова // Педагогика. – 1996. - № 2. – С.37-41.
2. Байбара Т. Компетентнісний підхід в початковій ланці освіти: теоретичний аспект / Тетяна Байбара // Почат. шк. – 2010. – № 8. – С. 46–50.
3. Блудова Ю. Готовність педагога до інноваційної діяльності як важлива професійна якість / Ю.О. Блудова // Збірник наукових праць. (Педагогічні науки) / Бердян. держ. пед. ун-т ; [редкол.: Крижко Василь Васильович]. - Бердянськ :, 2009. - №2. - 271 с.
4. Богуш А. Методика навчання української мови в дошкільних закладах: Навчальний посібник / А.М.Богуш. – К.: Вища школа, 1993. – 327 с.
5. Ємельянова Н. Підготовка майбутніх вихователів до роботи над засвоєнням старшими дошкільниками народознавчої лексики: дис. ... канд. пед. наук. – Одеса, 2003. – 200с.